

У середовищі співпраці
чи суперництва
навчаються учні?

Programme for International Student Assessment

У середовищі співпраці чи суперництва навчаються учні?

- Співпраця учнів одне з одним була більш поширеною, ніж змагальність, в Австрії, Грузії, Данії, Нідерландах, Німеччині, Хорватії, Чехії, Швейцарії та Японії, натомість змагальність була більш характерною, ніж співпраця, для учнів із Бразилії, Великобританії, Ірландії, Кореї, Мальти, Марокко, Саудівської Аравії, Сінгапуру та США.
- У середньому по країнах ОЕСР учні почувалися більш комфортно в освітньому середовищі, де панував дух співпраці, а не конкуренції.
- Навчальне середовище з вищою конкуренцією сильніше пов'язане з бажаними неакадемічними результатами на рівні хлопців, аніж на рівні дівчат.
- Учні, які бачать себе прихильниками змагальності, особливо ті, які повідомляють, що працюють більше, коли їм доводиться змагатися з іншими, набрали вищі бали із читання, ніж ті учні, які сприймають себе як менш схильних до змагань з іншими.

Переваги кооперативної поведінки були широко задокументовані в різних соціальних контекстах, зокрема в ситуаціях проживання по-сусідству, перебування в лікарні, роботи в компанії та здобуття освіти. Наприклад, у нинішніх умовах кризи COVID-19 посилення співпраці, як свідчать нові дослідження, може полегшити знаходження компромісів між здоров'ям, соціальним життям та економікою завдяки тому, що громадяни краще будуть дотримуватися порад щодо соціальної дистанціювання. В освіті, коли учні, учителі, батьки та директори шкіл знають одне одного, довіряють одне одному, працюють разом і діляться інформацією, ідеями та цілями, учні – особливо учні з поганими передумовами для навчання – можуть отримати користь. Однак співпраця та робота в команді мають також і потенційні недоліки. Наприклад, завдання можуть бути розподілені між членами групи несправедливо й неефективно; члени команди іноді можуть працювати над завданнями, для виконання яких вони непридатні або які їм не подобаються; деякі члени групи можуть просто «використовувати» своїх товаришів по команді; координаційні завдання можуть бути занадто складними та трудомісткими. У свою чергу докази свідчать, що інколи підвищити успішність і швидкість навчання можна набагато легше завдяки конкуренції, а не співпраці, уже хоча б тому, що дух змагання може захоплювати й приносити задоволення.

Уперше в PISA учнів в анкеті запитали, наскільки відповідають дійсності («зовсім не відповідає дійсності», «частково відповідає дійсності», «значною мірою відповідає дійсності»),

«цілком відповідає дійсності») такі твердження щодо їхніх закладів освіти: «Схоже, що учні цінують співпрацю / дух суперництва»; «Схоже, що учні співпрацюють одне з одним / змагаються між собою»; «Схоже, учні поділяють думку, що співпраця / суперництво з іншими – це важливо».

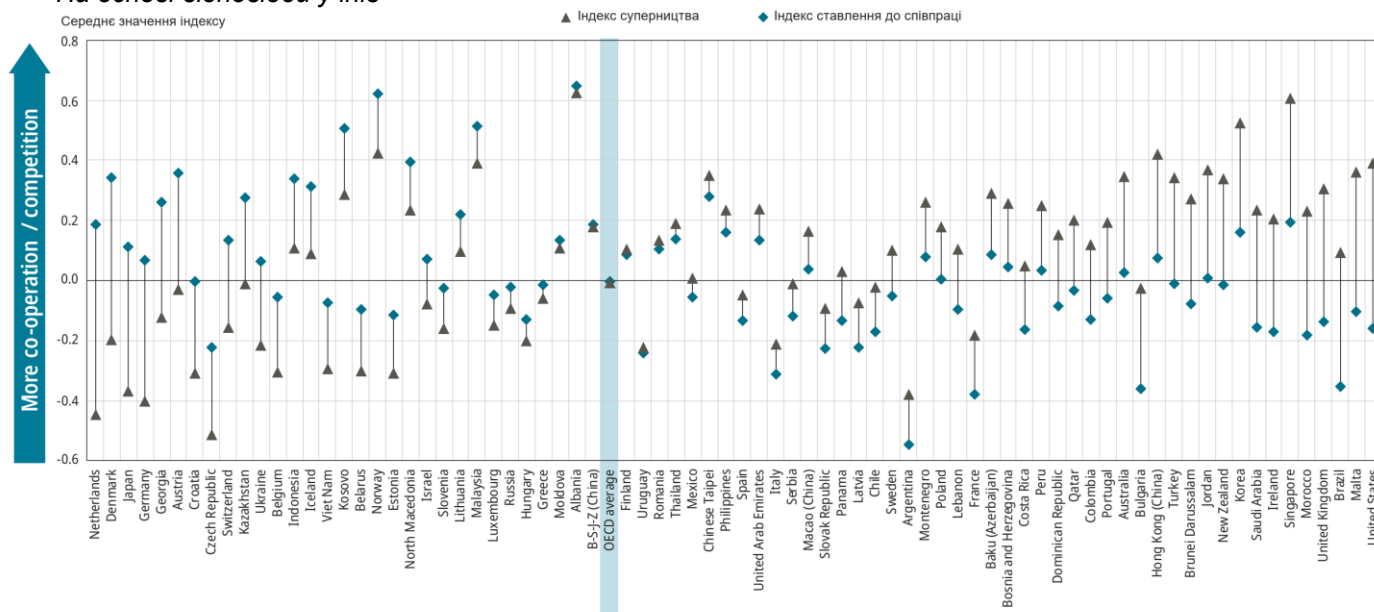
Ці твердження були об'єднані для побудови індексу ставлення учнів до співпраці в закладі освіти та індексу суперництва в закладі освіти, середнє значення яких по країнах ОЕСР становить 0, а стандартне відхилення – 1. Позитивні значення цих індексів означають, що учні визнають, що учні в їхній школі співпрацюють або конкурують між собою більшою мірою, ніж у середньому учні в країнах ОЕСР.

Звіт PISA про шкільний клімат показує, що в середньому по країнах ОЕСР співпраця між учнями в школі була дещо більш поширеною, ніж суперництво. Наприклад, близько 62 % учнів повідомили, що твердження про те, що їхні однокласники співпрацюють між собою цілком або значною мірою відповідає дійсності, натомість всього близько 50 % учнів повідомили те саме про конкуренцію.

Можливо, більш цікавим є виявлення тих систем освіти, де різниця між рівнем співпраці учнів і рівнем суперництва була найбільшою. Так, до переліку країн, де співпраця була поширенішою серед учнів, ніж змагальність, потрапили Австрія, Грузія, Данія, Нідерланди, Німеччина, Хорватія, Чехія, Швейцарія та Японія, натомість більш позитивне ставлення учнів до конкуренції, ніж до співпраці, характеризує освітні системи Бразилії, Великобританії, Ірландії, Кореї, Мальти, Марокко, Саудівської Аравії, Сінгапуру та США.

Співпраця учнів та конкуренція між учнями

На основі відповідей учнів

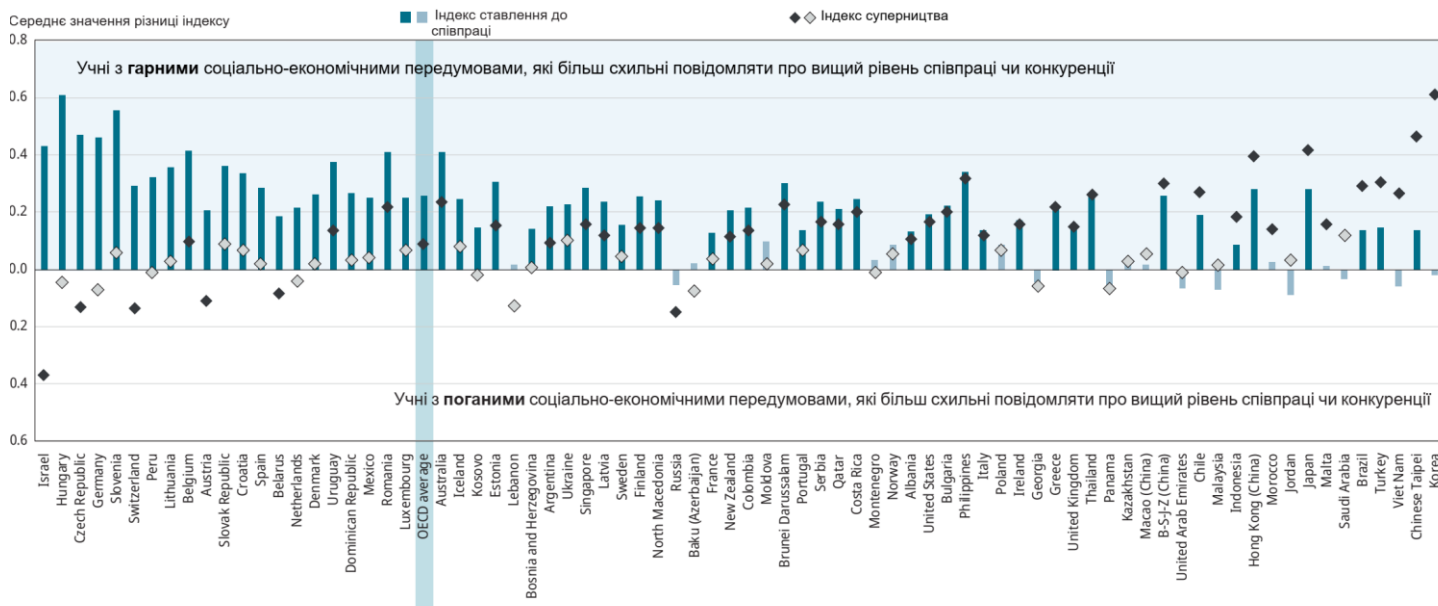

Країни та економіки впорядковано відповідно до зменшення різниці між індексами учнівської співпраці та суперництва.
Джерело: База даних OECD, PISA-2018, Таблиця III.B1.8.3

Якщо зважати на відмінності між школами, то в середньому по країнах ОЕСР учні з благополучних у соціально-економічному плані шкіл частіше повідомляли як про співпрацю, так і про конкуренцію серед своїх однолітків, ніж учні з неблагополучних шкіл. Цікаво, що в шкільних системах деяких країн, таких як Австрія, Бельгія, Ізраїль, Литва, Німеччина, Перу, Словенія, Угорщина, Чехія та Швейцарія, благополучні школи характеризуються виразно кооператив-

ним середовищем, порівняно з неблагополучними. Натомість у Бразилії, В'єтнамі, Гонконгу (Китай), Йорданії, Китайському Тайбеї, Кореї, Мальті, Марокко, Саудівській Аравії, Туреччині та Японії благополучні школи в основному вирізнялися, порівняно зі школами, що належать до неблагополучних у соціально-економічному плані, середовищем, для якого більш характерний дух суперництва.

Різниця у ставленні учнів до співпраці та суперництва залежно від соціально-економічних передумов

Примітка: Статистично істотні значення показано темнішими тонами.

Країни та економіки впорядковано відповідно до зменшення різниці між учнями із гарними й поганими соціально-економічними передумовами з огляду на сприйняття цими учнями співпраці та конкуренції в школі.

Джерело: OECD, база даних PISA-2018, таблиця III.B1.8.6 та III.B1.8.7.

Учні, а особливо дівчата, почуваються комфортніше в кооперативному, а не конкурентному навчальному середовищі.

У середньому по країнах ОЕСР співпраця учнів та дещо меншою мірою конкуренція були позитивно пов'язані з вищою успішністю в читанні, відчуттям приналежності до школи та позитивними почуттями. Однак учні в більш конкурентних навчальних середовищах повідомляли про більший страх перед невдачею, натомість учні, які навчалися в умовах співпраці, менше боялися невдач.

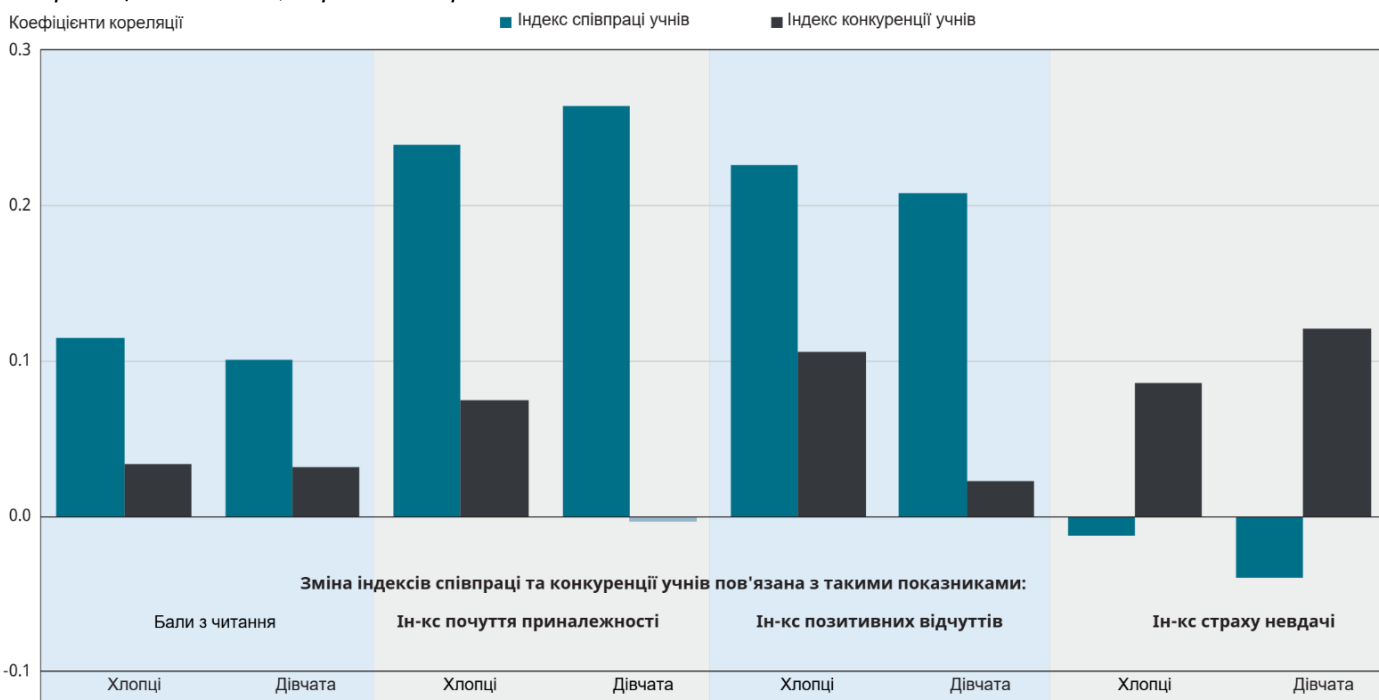
Цікаво, що ці результати показують, що, хоча хлопці та дівчата почуваються однаково комфортно в кооперативному шкільному середовищі, вони аж зовсім не обов'язково отримують однакове задоволення від навчання, змагаючись зі своїми однолітками.

У середньому по країнах ОЕСР спостерігається позитивний зв'язок між конкуренцією та відчуттям приналежності до школи лише на рівні категорії хлопців, а більш інтенсивна конкуренція між учнями пов'язана з більшим страхом невдач, особливо серед дівчат. Крім того, хлопці частіше, ніж дівчата, виявляли позитивні почуття, коли повідомляли про вищу конкуренцію серед своїх однокласників.

Ці висновки узгоджуються з іншими дослідженнями, які показують, що всі по-різному сприймають суперництво. Наприклад, низка досліджень свідчить, що жінки, як правило, уникають конкуренції частіше, ніж чоловіки, і що жінки часто уникають професій, які пов'язані з необхідністю змагатися. Інші дослідження показують, що хлопці та дівчата по-різному реагують на конкурентне середовище під час складання тестувань: хлопцям такі ситуації більше подобаються, натомість дівчата частіше менш успішні в таких ситуаціях, порівняно із ситуаціями, коли б їм довелося виконувати завдання не в умовах суперництва.

Співпраця й конкуренція в школі та успішність учнів

Кореляційний аналіз, середнє по країнах ОЕСР

Примітка: Усі значення є статистично істотними, за винятком коефіцієнта кореляції між індексом учнівської конкуренції та індексом відчуття приналежності до закладу освіти для дівчат.
Джерело: OECD, база даних PISA-2018.

Учні, які вважають себе схильними до суперництва, добре навчаються

Одна справа, наскільки багато учнів бачать своїх однокласників, як таких, що конкурують між собою, і зовсім інша – це те, наскільки схильними до конкуренції учні бачать самих себе.

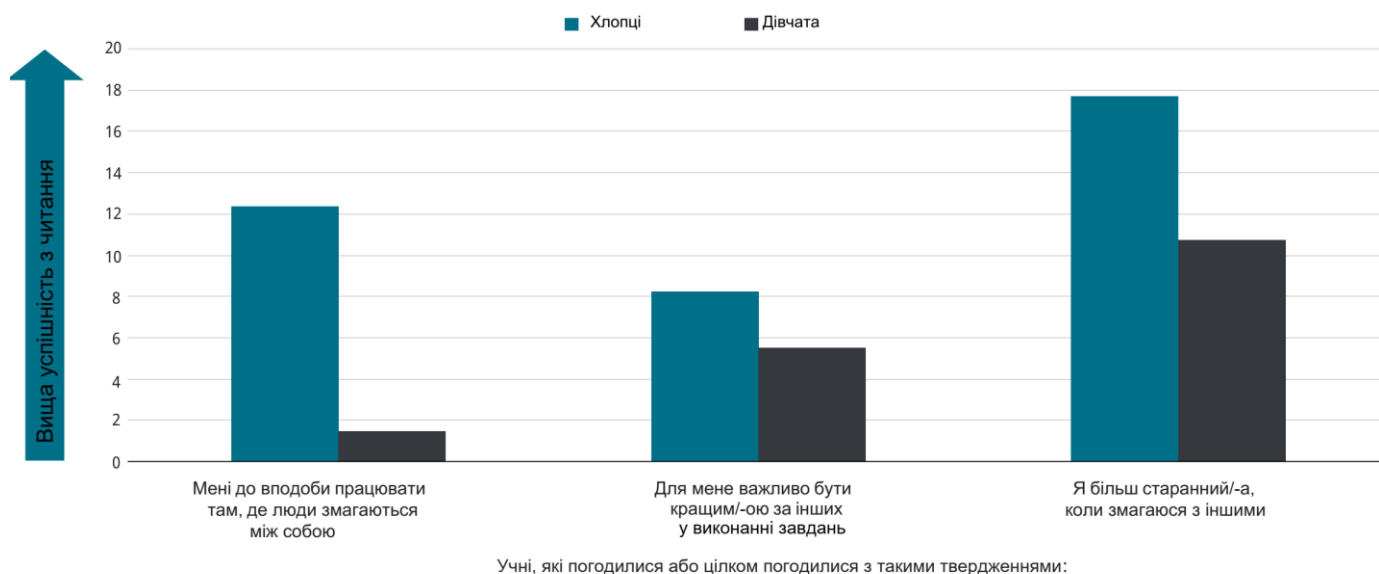
Під цим оглядом у PISA 15-річних учнів запитали, чи погоджуються вони («цілком не погоджуюся», «не погоджуюся», «погоджуюся», «цілком погоджуюся») з такими твердженнями щодо себе: «Мені до вподоби працювати там, де люди змагаються між собою»; «Для мене важливо бути кращим/-ою за інших у виконанні завдань»; «Я більш старанний/-а, коли змагаюся з іншими». Результати PISA показують, що учні, які вважають себе схильними до конкуренції, отримують вищі бали із читання, ніж учні, які сприймають себе як таких, яким змагальність не до вподоби, навіть після врахування соціально-економічного статусу.

Як і у випадку з даними щодо рівня суперництва учнів у школі, цей позитивний зв'язок сильніший на рівні хлопців, ніж на рівні дівчат. За порівняння трьох запитань, що утворили індекс ставлення до конкуренції, виявилось, що найсильніший позитивний зв'язок з успішністю в читанні спостерігається на рівні тих учнів, які погодилися або цілком погодилися з тим, що вони більш старанні тоді, коли змагаються з іншими.

Хоча ці результати аж зовсім не варто інтерпретувати в перспективі «причина-наслідок», вони все ж дають можливість припускати, що конкуренція може бути найбільш корисною, коли вона спонукає учнів докладати більших зусиль.

Ставлення до конкуренції та успішність у читанні, за статтю

Середнє по країнах ОЕСР

Примітка: Усі значення є статистично істотними.

Результати, засновані на лінійних регресіях, після врахування соціально-економічного статусу учнів і шкіл. Соціально-економічний статус вимірюється індексом економічного, соціального та культурного статусу PISA (ESCS).

Джерело: OECD, База даних PISA-2018.

Узагальнення

Успішні та позитивні навчальні середовища заохочують до співпраці, а також до змагальності, це хоча б тому, що конкуренція може бути захопливою та приємною, а дух суперництва може покращити академічні результати. Наприклад, командні змагання, що поєднують як кооперативну, так і конкурентну поведінку, є захопливими та корисними для тих, хто в них бере участь. Однак для успішності командної роботи, на думку дослідників, необхідно, щоб ця робота відповідала певним умовам, наприклад, забезпечувала набуття учнями навичок лідерства та спілкування, передбачала взаємозалежність цілей членів команди та встановлювала чітку індивідуальну відповідальність за спільний успіх. Крім того, якщо школи та вчителі прагнуть створити гендерно нейтральне освітнє середовище, їм, можливо, доведеться уникати надмірної конкуренції серед учнів.

За більш детальною інформацією

звертайтеся до: Альфонсо Ехасарра (Alfonso.Echazarra@oecd.org)

Ознайомтеся з: OECD (2019), *PISA 2018 Results (Volume III): What School Life Means for Students' Lives*, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/acd78851-en>.

Це дослідження опубліковано під відповідальність Генерального секретаріату ОЕСР. Погляди та аргументи, висловлені в ньому, можуть не відображати офіційної позиції країн-членів ОЕСР.

Цей документ, як і будь-які дані чи мапи, включені до нього, не мають жодних упереджень щодо статусу чи суверенітету будь-яких територій, установлених кордонів чи ліній розмежування, назв будь-яких територій, міст чи місцевостей.

Статистичні дані щодо Ізраїлю зібрані відповідними ізраїльськими органами та під їхню відповідальність. Ці дані використано ОЕСР без жодних упереджень щодо статусу Голанських висот, Східного Єрусалиму та ізраїльських поселень на Західному березі на умовах міжнародного права.